

OSAAMISEN ENNAKOINTIFOORUMI 2017 – 2020

Raportti foorumin ensimmäisestä toimikaudesta
2017 - 2020

28.4.2021
OEF:n sihteerit

OSAAMISEN ENNAKOINTIFOORUMIN TOIMINTA VUOSINA 2017 – 2020

1. Taustaa	2
2. Ohjausryhmä 2017 – 2020	2
2.1. Ohjausryhmän kokoonpano	2
2.2. Ohjausryhmän kokouksissa käsitellyt asiat.....	3
2.3. Ohjausryhmälle tulleet aloitteet, kannanotot ym.	4
3. Ohjausryhmän ja ennakointiryhmien puheenjohtajien, varapuheenjohtajien, sihteerien ja ennakointiasiantuntijoiden tapaamiset 2017 – 2020	6
4. Osaamis- ja koulutustarpeiden ennakointi 2017 – 2020	7
4.1. Ennakoinnin perusprosessi.....	7
4.2. Vose-hankkeet.....	8
4.3 ILO-ilmasto-osaaminen -hanke (teemahanke).....	8
5. Ennakointiryhmien kokoukset ja niissä käsitellyt asiat	9
6. Viestintä ja tiedotus 2017 – 2020.....	9
7. Toimikauden 2017 – 2020 arviointi.....	10
Liite 1 Osaamisen ennakointifoorumin ennakointiryhmän aloiteprosessi	12
Liite 2. Ennakoinnin perusprosessi	16
Liite 3. Arvioinnin suositusten tiivistelmä ja vastuutahot.....	17

1. Taustaa

Opetus- ja kulttuuriministeriön ja Opetushallituksen yhteisenä koulutuksen ennakkoinnin asiantuntija- ja elimenä ennen Osaamisen ennakointifoorumia toimi koulutustoimikuntajärjestelmä, joka muodostui ohjausryhmästä, eri alojen koulutustoimikunnista sekä koulutustoimikuntien työtä täydentävistä määräaika- ja asiantuntijaryhmistä. Koulutustoimikuntien määrä vaihteli melko paljon eri toimikausina. Toimikaudella 2013 – 2016 koulutustoimikuntia oli 26. Koulutustoimikuntien tehtävänä oli edistää yhteistyössä opetus- ja kulttuuriministeriön ja Opetushallituksen kanssa koulutuksen ja työelämän vuorovaikutusta.

Toimikaudella 2013 – 2016 Owl Group Oy teki koulutustoimikuntajärjestelmästä ulkoisen arvioinnin. Lausuntoihin, sidosryhmäkuulemisiin ja arvioinnin suosituksiin nojautuen opetus- ja kulttuuriministeriö teki päätöksen, jolla Koulutustoimikuntajärjestelmä muuttui Osaamisen ennakointifoorumiksi vuoden 2017 alusta. Foorumi muodostuu ohjausryhmästä, yhdeksästä ennakkointiryhmästä sekä ennakkointiryhmien tarvittaessa kokoamista asiantuntijaverkostoista. Päätöksessään ministeriö myös pyysi Opetushallitusta nimeämään ennakkointiryhmät ja organisoimaan niiden toiminnan. Osaamisen ennakointifoorumin tehtävänä on edistää koulutuksen ja työelämän vuorovaikutusta yhteistyössä opetus- ja kulttuuriministeriön sekä Opetushallituksen kanssa.

Ennakointifoorumin kehittämistyö jatkui koko ensimmäisen toimikauden 2017 – 2020. Keskeiset foorumin tehtäviin, rakenteeseen ja toimintaan liittyvät asiakirjat löytyvät Opetushallituksen verkkosivuilta¹.

Päättynyt toimikausi on osoittanut, että ennakkointityö onnistuu parhaiten, kun ennakkointiryhmissä mukana olevat asiantuntijat sitoutuvat pitkäjänteisesti foorumin toimintaan ja varaavat siihen aikaa ja voimavaroja. Toiminnan sujumista ja tuloksellisuutta edistää myös ennakkointiryhmien jäsenten aktiivinen osallistuminen kokouksiin ja muuhun toimintaan.

Ennakointitoiminnan tuloksia voidaan hyödyntää esimerkiksi korkeakoulukoulutuksen ja ammatillisen koulutuksen kehittämisessä ja mitoittamisessa sekä tutkintojen perusteita mietittäessä. Ennakointituloksiin pohjautuvat aloitteet ovat tärkeä keino kiinnittää huomiota asioihin tai viedä asioita eteenpäin. Aloitteiden kohdentaminen oikeille tahoille on tärkeää. Vuoropuhelu ja viestintä ennakkointiryhmässä, ryhmien välillä, työelämän tai koulutusjärjestelmän toimijoiden kanssa on hyödyllistä. Ryhmien jäsenet voivat levittää viestiä taustaorganisaatioilleen ja päinvastoin. Foorumin ennakkoinnin kytkeminen Opetushallituksen ja muiden toimijoiden ennakkointiin lisää ennakkoinnin vaikuttavuutta ja vähentää päällekkäistä työtä.

2. Ohjausryhmä 2017 – 2020

Opetus- ja kulttuuriministeriön päätöksen mukaan ohjausryhmässä on enintään 20 jäsentä ja siinä ovat edustettuina työnantajat, työntekijät ja yrittäjät, ammatillisen koulutuksen järjestäjät ja korkeakoulut, opetushallinto, opetushenkilöstö, ammatillisen koulutuksen ja korkeakoulutuksen opiskelijat sekä koulutuksen tutkimuksen ja arvioinnin asiantuntija.

2.1. Ohjausryhmän kokoonpano

Ohjausryhmän kokoonpanossa tapahtui 15 jäsenvaihdosta toimikauden 2017 – 2020 aikana. Ryhmän varapuheenjohtajuus vaihtui kaksi kertaa, kun ensin Anni Miettunen korvasi Kari Nyyssölän ja

¹ <https://www.oph.fi/fi/palvelut/osaamisen-ennakointifoorumi-oeff>

toiseksi Raakel Tiihonen korvasi Anni Miettusen ryhmän jäsenenä ja varapuheenjohtajana. Kari Nyyssölä jatkoi ohjausryhmässä pysyvänä asiantuntijana.

Opetus- ja kulttuuriministeriön ja työ- ja elinkeinoministeriön sopimuksen mukaisesti ohjausryhmää laajennettiin työ- ja elinkeinoministeriön edustajalla. Hanna Hämäläinen aloitti ohjausryhmän jäsenenä vuoden 2018 loppupuolella.

Ohjausryhmän jäsenmuutokset toimikaudella 2017 – 2020

Eronnut jäsen	Uusi jäsen	Organisaatio
Vuosi 2017		
Kari Nyyssölä*	Anni Miettunen	Opetushallitus
Vuosi 2018		
Heikinheimo Riikka	Vieltojärvi Mikko	Elinkeinoelämän keskusliitto EK ry
Huttula Tapio	Sarén Matti	ARENE ry
Kivinen Eero	Maxenius Samuli	Suomen Ammattiin Opiskelevien Liitto - SAKKI ry ja Suomen Opiskelija-Allianssi - OSKU ry
Koskinen Mikko	Heinikoski Mikko	Suomen Ammattiliittojen Keskusjärjestö SAK ry
Lamppu Veli-Matti	Mikkilä Joonas	Suomen Yrittäjät ry
Räkköläinen Mari	Hiltunen Kirsi	Kansallinen koulutuksen arviointikeskus, KARVI
Piepponen Anna-Kaarina	Lerssi Mikko	Valtion työmarkkinalaitoksen
	Hämäläinen Hanna	Työ- ja elinkeinoministeriö
Vuosi 2019		
Tapio Heiskari	Ainomaija Rajoo	Suomen ylioppilaskuntien liitto SYL ry
Samuli Maxenius	Matti Tujula	Suomen ammattiin opiskelevien liitto – SAKKI ry
Anni Miettunen*	Raakel Tiihonen	Opetushallitus
Kaarina Määttä	Helka-Liisa Hentilä	Suomen yliopistojen rehtorineuvosto UNIFI ry
Sirpa Sivonen	Sanja Mursu	KT Kuntatyönantajat/Kunnallinen työmarkkinalaitos
Vuosi 2020		
Risto Lerssi	Jouko Hämäläinen	Valtion työmarkkinalaitoksen
Juhani Nokela	Emmi Venäläinen	Akava ry

2.2. Ohjausryhmän kokouksissa käsitellyt asiat

Osaamisen ennakointifoorumin ohjausryhmän tehtävänä on suunnitella, johtaa, ohjata ja kehittää foorumin toimintaa sekä koordinoita osaamis- ja koulutustarpeiden ennakointia yhteistyössä opetus- ja kulttuuriministeriön ja Opetushallituksen kanssa. Lisäksi ohjausryhmä seuraa ennakointia ja tukee Opetushallitusta ja ennakointiryhmiä ennakointityössä. Ohjausryhmä toimii myös laadullisen ja määrällisen ennakkoinnin yhteensovittamisen sekä ennakkoinnin tulosten ja johtopäätösten analy-

soinnin asiantuntijaryhmänä. Toimikautensa alussa ohjausryhmä ottaa kantaa Opetushallituksen esityksen pohjalta kaikkia aloja koskevaan ennakoinnin toimintasuunnitelmaan ja erillisiin ennakointihankkeisiin.

Osaamisen ennakointifoorumin alkuaajan toiminnassa painottui toiminnan käytännön järjestelyt, tutustuminen ennakointitoimintaan sekä tulevan ennakointitoiminnan miettiminen. mm. ennakointifoorumin toimintasuunnitelmaa ja ennakointifoorumin vuosisuunnitelmaa valmisteltaessa. Tehtävänä mukaisesti ohjausryhmä otti kantaa myös Opetushallituksen ennakointisuunnitelmaan. Haasteena oli mm. miten kytkeä Opetushallituksen perusennakoinnin Osaamisen ennakointifoorumin toimintaan.

Vuonna 2017 aloitettiin myös Osaamisen ennakointifoorumin arviointisuunnitelman laatiminen. Arviointisuunnitelman valmistumisen jälkeen sisäinen ja ulkoinen arviointi oli yksi koko toimikautta määrittävistä asiakokonaisuuksista. Arviointia käsiteltiin monessa ohjausryhmän kokouksessa.

Vuosisittain opetus- ja kulttuuriministeriölle ja Opetushallitukselle toimitettavat vuosiraportit rytmittivät ohjausryhmän toimintaa.

Ohjausryhmä aloitti vuonna 2019 pohdinnan siitä, millainen olisi mahdollinen uusi Osaamisen ennakointifoorumin ja mitä uudistettavaa toiminnassa olisi. Ennakointifoorumin ulkoisesta arvioinnista saatiin hyvää tietoa siitä, missä arviointitoiminnassa.

Vuoden 2020 keväällä ohjausryhmän toiminta muuttui, kun korona pandemia esti normaalit kokoukset ja siirryttiin etäkokouksiin. Muutoksesta huolimatta kokoukset saatiin pidettyä ja ennakoitavoitteet voitiin toteuttaa.

2.3. Ohjausryhmälle tulleet aloitteet, kannanotot ym.

Aloitteiden, suositusten ja ehdotusten tekeminen ja niiden seuranta oli yksi Osaamisen ennakointifoorumin ennakointiryhmien tehtävistä. Aloiteoikeutta pidetään tärkeänä niin ennakointiryhmissä kuin ryhmien taustaorganisaatioissakin. Aloitteiden lisäksi ennakointiryhmät voivat myös tehdä suosituksia ja ehdotuksia, kun ne haluavat kiinnittää tietyn/tiettyjen tahojen huomion tärkeänä pitämäänsä asiaan. Suositukset ja ehdotukset voivat olla aloitteita enemmän tiedotusluonteisia. Ennakointiryhmien aloitteiden, suositusten ja ehdotusten tekemistä selkiytetään prosessikuvauksella.

Ennakointiryhmälle aloitteen tekeminen on aikaa ja työtä vaativa prosessi. Ryhmän onkin huolehdittava siitä, ettei valmistelu jää pelkästään puheenjohtajan ja/tai varapuheenjohtajan vastuulle tai että työ joudutaan tekemään OPH-vetoisesti, sihteerien toimesta. Mikäli kommentointi hoidetaan sähköpostilla, tekstin lisäykset ja korjaukset voivat johtaa kaikkia kuormittavaan sähköpostitulvaan.

Jotta ennakointiryhmien aloitteiden ym. teko sujuvoituisi, ohjausryhmä perusti jaoston tekemään aloiteprosessikuvauksen. Jaoston työn tulos Osaamisen ennakointifoorumin ennakointiryhmän aloiteprosessi, kuvaus prosessista on liitteenä 1. Opetushallitus laatii tämän kuvauksen perusteella ennakointiryhmille tarkennetun ohjeistuksen aloitteiden ja vastaavien tekemisestä kaudelle 2021 – 2024.

Toimikauden 2017 – 2020 aikana ohjausryhmälle on tullut yhteensä 16 aloitetta, kannanottoa tai suositusta. Ennakointiryhmistä aktiivisin aloitteiden tekijä on ollut Majoitus-, ravitsemis- ja matkailupalvelut ennakointiryhmä kolmella aloitteellaan. Yli puolet ennakointiryhmistä on tehnyt kaksi aloitetta toimikautensa aikana. Kaikki ennakointiryhmien jättämät aloitteet ja vastaavat löytyvät Opetushallituksen verkkosivuilta².

Ennakointiryhmä	Asia	Päivämäärä
Sosiaali-, terveys- ja hyvinvointialan	Sosiaali-, terveys- ja hyvinvointialojen palveluiden koulutus- ja osaamistarpeita vastaavat koulutuksen kehittämiss ehdotukset	18.12.2020
Liikenne ja logistiikka	Toimintakauden 2017-2020 lausuntokooste	11.11.2020
Majoitus-, ravitsemis- ja matkailupalvelut	Kannanotto: Jatkuva oppiminen ja ohjaus	7.10.2020
Prosessiteollisuus ja -tuotanto	Kannanotto: Ennakointiryhmän toimikauden keskeiset tulokset ja toimenpide-ehdotukset	10.9.2020
Teknolohiateollisuus ja -palvelut	Kannanotto koulutuspoliittiseen selontekoon	10.6.2020
Luonnonvarat, elintarvike-tuotanto ja ympäristö	Aloite: Maatalouden, metsätalouden, elintarvikkeiden valmistuksen ja ympäristöalan koulutusten laadun arviointi ja kehittäminen sekä em. alojen vetovoimakampanjan toteuttaminen	14.2.2020
Liikenne ja logistiikka	Toimenpide-ehdotus: Liikenne- ja logistiikka-alojen ennakointiselvityksen päivittäminen	6.2.2020
Majoitus-, ravitsemis- ja matkailupalvelut	Kannanotto ennakointiryhmän kokoonpanosta (toimialaryhmät)	4.2.2020
Rakennettu ympäristö	Aloite: Englanninkielisen ammatillisen tutkintokoulutuksen järjestämislupien lisääminen	19.12.2019
Rakennettu ympäristö	Aloite nosturinkuljettajien koulutuksen rahoituksen turvaamisesta	19.12.2019
Sosiaali-, terveys- ja hyvinvointiala	Suositus: Sosiaali-, terveys- ja hyvinvointialan palveluntuottajien henkilöstön toimintakykyosaamisen vahvistaminen sekä näiden ammattialojen koulutuspalveluiden tuottajien toimintakykyosaamisen tarjonnan kehittäminen	2.12.2019
Prosessiteollisuus ja -tuotanto	Aloite: Opiskelijan yksilöllisiä opintopolkuja tukevat hyvä käytännöt	11.6.2019
Luonnonvarat, elintarviketuotanto ja ympäristö	Kannanotto: Luonnonvara-alojen, elintarviketuotannon ja ympäristöalan laadukas ja kattava koulutus edellyttää aukkojen paikkaamista ja lisäpanoksia	15.5.2019
Majoitus-, ravitsemis- ja matkailupalvelut	Aloite: Vieraskielisen ammatillisen koulutuksen aloituspaikkojen lisääminen	6.11.2018
Liiketoiminta ja hallinto-, teknolohiateollisuus ja -palvelut- sekä prosessiteollisuus ja -tuotanto -ennakointiryhmät. OPH:n lausuntoyhteenveto	Lausunto: Monikielisyys vahvuudeksi - Selvitys Suomen kielivarannon tilasta ja tasosta. Ehdotukset kielikoulutuksen kehittämiseksi	28.2.2018
Liiketalous- ja hallinto	Lausunto: Liiketalous- ja asiakaspalveluosaaminen ammatillisten perustutkintojen osaksi	15.10.2017

² <https://www.oph.fi/fi/palvelut/osaamisen-ennakointifoorumi-oef>

3. Ohjausryhmän ja ennakointiryhmien puheenjohtajien, varapuheenjohtajien, sihteerien ja ennakointiasiantuntijoiden tapaamiset 2017 – 2020

Ohjausryhmä on järjestänyt tarpeen mukaan tapaamisia ennakointiryhmien puheenjohtajien, varapuheenjohtajien, sihteerien ja ennakointiasiantuntijoiden kanssa. Tapaamisten tarkoituksena on ollut saada ja levittää tietoa ajankohtaisista asioista. Tapaamiset toteutettiin pitkälti työpajatyypeissä.

Tapaaminen 2.10.2017. Tilaisuuden teema oli toimintaympäristön ja toimialojen keskeiset muutokset.	Tapaaminen 14.9.2018. Tilaisuuden teema oli Osaamisen ennakointifoorumin alustava arviointisuunnitelma ja hyvät käytännöt sekä kehittämiskohteet.
Tapaaminen 8.2.2019. Tilaisuuden tavoitteena oli tuottaa syötteitä Osaamisen ennakointifoorumin toiminnan kehittämiseen jäljellä olevalla kaudella. Työpajassa käsiteltiin myös käynnissä olevassa ulkoisessa arvioinnissa nousseita havaintoja.	Tapaaminen 24.9.2019. Tilaisuuden teema oli Osaamisen ennakointifoorumin tuottaman ennakoititiedon käyttötarkoituksen kirkastaminen, tiedon jalostaminen ja hyödyntäminen. Tilaisuuden tavoitteena oli tarkentaa sitä, mitkä tahot ovat Osaamisen ennakointifoorumin ennakoititiedon keskeisimpiä hyödyntäjiä ja millainen on niiden ennakoititiedon tarve. Lisäksi tilaisuudessa konkretisoitiin edellisessä yhteistapaamisessa tuotettuja ennakoititiedon hyödyntämiseen liittyviä ehdotuksia ja arvioinnissa esitettyjä toimenpidesuosituksia.
Tapaaminen 28.11.2019. Tilaisuuden teema oli Osaamisen ennakointifoorumin toiminnan suuntaaminen nykyisellä kaudella ja syötteitä mahdolliseen tulevaan kauteen. Tilaisuuden tavoitteena oli tuottaa tietoa Osaamisen ennakointifoorumin toiminnan suuntaamiseen jäljellä olevalla kaudella sekä syötteitä mahdolliseen tulevan kauden suunnitteluun.	Tapaaminen 7.5.2020. Tapaamisen teema oli Osaamisen ennakointifoorumin ulkoisen arvioinnin tulosten esittely ja tulevan Oef-kauden suunnittelu. Tapaamisessa esiteltiin ohjausryhmän ajatuksia tulevasta Oef-kaudesta ja keskusteltiin pienryhmissä mm. ennakointiryhmien jäsenyyksistä ja puheenjohtajien ja jäsenien valintatavasta.
Tapaaminen 5.10.2020. Tapaamisen teema oli ENFO:n ehdotus tulevasta Oef-kaudesta ja tulevan Oef-kauden suunnittelu ja käytännön organisointi. Tapaamisen tavoitteena oli tutustuttaa osallistujat ohjausryhmän näkemyksiin seuraavan Oef-kauden toteuttamisesta ja keskustella julkaistusta ehdotuksesta. Lisäksi tavoitteena oli keskustella tulevan kauden toimintaan liittyvistä käytännön kysymyksistä ja kuulla kuinka valmistelu etenee.	Tapaaminen 20.11.2020. Tapaamisen teema oli ennakointiryhmien loppuraportit ja tuleva Oef-kausi. Tapaamisen tavoitteena oli saada yleiskuva ennakointiryhmien toiminnasta kaudella 2017 - 2020 ja kuulla osallistujien näkemyksiä tulevan Oef-kauden käytännön toteuttamiseen liittyvistä yksityiskohdista ja hyvistä käytännöistä.

4. Osaamis- ja koulutustarpeiden ennakointi 2017 – 2020

Opetushallitus laati Osaamisen ennakointifoorumin toimikauden alussa ennakointisuunnitelman, jossa oli kuvattu ennakointityön eri vaiheet sekä aikataulut. Ennakointiryhmillä ja ohjausryhmällä oli mahdollisuus kommentoida ennakointisuunnitelmaa ennen ennakointityön käynnistämistä.

Ennakointisuunnitelmassa oli kirjattu toteutettavaksi ns. ennakoinnin perusprosessi sekä erillisiä alakohtaisia VOSE-hankkeita sekä teema- ja ilmiöhankkeita.

4.1. Ennakoinnin perusprosessi

Kaikki ennakointiryhmät osallistuivat ns. ennakoinnin perusprosessiin ja se muodostikin keskeisen osan ryhmien ennakointityöstä kaudella 2017 - 2020. Ennakoinnin perusprosessin tavoitteena oli tuottaa tietoa eri aloilta koulutuksen kehittämiseksi ja koulutuspoliittisen päätöksenteon tueksi. Ennakointiryhmät kokosivat ennakoinnin perusprosessia varten erilliset asiantuntijaverkostot täydentämään ryhmänsä toimiala-asiantuntemusta.

Ennakoinnin perusprosessi käynnistyi kaikille ennakointiryhmille yhteisellä eDelfoi-paneelilla, jossa tunnistettiin eri aloille yhteisiä tulevaisuuden muutostekijöitä. Tämän jälkeen toteutettiin ennakointiryhmäkohtainen eDelfoi-paneeli, joka koski alakohtaisia muutosajureita, trendejä sekä tulevaisuussignaaleja. Paneelien tuloksia käytettiin sekä kaikille yhteisten että alakohtaisten skenaarioiden tausta-aineistoina.

Ennakointiprosessiin sisältyi viisi ennakointityöpajaa, joista ensimmäinen ja viimeinen olivat kaikille ennakointiryhmille yhteisiä. Yhteisten työpajojen välissä järjestettiin kolme ennakointiryhmäkohtaista työpajaa. Työpajatyöskentelyn tueksi ja täydentämiseksi pajojen välillä toteutettiin yhteensä kolme verkkokyselyä.

Työpajoissa ja kyselyissä käsiteltiin muun muassa yhteisiä ja ennakointiryhmäkohtaisia tulevaisuuden muutostekijöitä ja skenaarioita, alakohtaisten liiketoimintalohkojen muutoshaasteita, toimialojen tuotantoverkostoja sekä osaamistarpeita. Lisäksi ennakoitiin alakohtaisesti työllisyyden kehitystä ja toimialojen tehtävätasorakenteita. Ennakoinnin perusprosessia on kuvattu kuviolla liitteessä 2.

Ennakoinnin perusprosessin tuloksista tuotettiin neljä synteesiraporttia:

- Osaaminen 2035
- Osaamisrakenne 2035
- Koulutus ja työvoiman kysyntä 2035 sekä
- Tulevaisuuden yhteistyöverkostot – Oef:n ennakointityön tuloksia tuotantoverkostoista.

Raportit on julkaistu OPH:n verkkosivuilla³. Lisäksi OPH:n verkkosivuilla on julkaistu myös prosessin välituloksia, kuten ennakointiryhmäkohtaiset yhteenvedot eDelfoi-paneelistä sekä ennakointiryhmäkohtaiset skenaariot. Tulevaisuuden osaamis- ja koulutustarpeista laadittiin ns. korttipakka, joka koostuu toimialaryhmäkohtaisista osaamistarpeista, ammattiryhmäkohtaisista osaamistarpeista sekä toimialaryhmäkohtaisista työvoima- ja koulutustarpeista kertovista kokonaisuuksista.

³ Ennakointituloksia-verkkosivut <https://www.oph.fi/fi/palvelut/tietopalvelut/ennakointi/ennakointituloksia>

4.2. Vose-hankkeet

Syksyllä 2018 ennakointiryhmät saivat esittää ehdotuksia aloista, joilla tulisi toteuttaa ns. VOSE-hanke⁴. Saatujen esitysten perusteella päätettiin toteuttaa kolme hanketta. Hankkeiden aiheina olivat media- ja viestintäala, vesiosaaminen sekä liikunta-ala. VOSE-hankkeisiin osallistui sekä Osaamisen ennakointifoorumin jäseniä että foorumin ulkopuolisia asiantuntijoita. Hankkeiden toteutuksesta vastasi KPMG Oy. Sekä vesiosaamisen että liikunta-alan VOSE-hankkeiden toteuttamissuunnitelmia jouduttiin keväällä 2020 pandemiatilanteen vuoksi muuttamaan ja siirtämään työskentelyä alun perin aiottua enemmän verkkoon.

Osaamisen ennakointifoorumissa toteutettujen sekä aiempien VOSE-hankkeiden loppuraportit löytyvät Opetushallituksen verkkosivuilta⁵.

4.3 ILO-ilmasto-osaaminen -hanke (teemahanke)

Osaamisen ennakointifoorumin ensimmäisellä toimikaudella päädyttiin toteuttamaan yksi teemahanke. Foorumin jäsenistöltä kysyttiin syksyllä 2019 näkemyksiä siitä, mihin teemahankkeen sisältöä tulisi suunnata. Käsiteltäväksi teemaksi valikoitui ilmasto-osaaminen. VOSE-hankkeiden tavoin ILO-hankkeeseenkin osallistui niin Osaamisen ennakointifoorumin jäseniä kuin sen ulkopuolisiakin asiantuntijoita. Hankkeeseen ilmoittautui noin 60 ennakointiryhmien jäsentä ja varajäsentä. Mukaan kutsuttiin hieman alle 40 ilmastomuutoksen eri alojen asiantuntijaa. Vuoden 2020 pandemiatilanne vaikutti myös tämän hankkeen alkuperäiseen toteutussuunnitelmaan ja esimerkiksi tilaisuudet, jotka oli alun perin ajateltu toteuttavaksi fyysisinä tapaamisina päädyttiin toteuttamaan verkossa.

ILO-teemahankkeen tavoitteena oli selvittää mitä ilmastonmuutokseen liittyvää osaamista eri aloilla tarvitaan nyt ja tulevaisuudessa, mitä muutoksia ilmastonmuutos saa aikaan eri aloilla, miten muuttuva osaaminen tulisi huomioida koulutuksessa ja miten ilmasto-osaaminen muuttuu arjen teoiksi ja toiminnaksi, osaksi arvoja ja asenteita. ILO-ilmasto-osaaminen -hankkeessa toteutettiin kaksi verkkokyselyä ja kolme verkkotapaamista. Hankkeen verkkosivuille tuotettiin hanketta koskeva esittely ja kuusi eri aiheista asiantuntijahaastattelua.

Hankkeessa käsiteltiin ilmasto-osaamista seitsemän eri teeman näkökulmasta. Ilmastotunteita koskevaan osuuteen hanke sai mukaan kaksi ympäristötutkijaa, joiden myötävaikutuksella syntyi koulutusmateriaaliksikin sopiva artikkeli.

Teemat hankkeessa olivat:

- liikenne ja matkailu
- kasvatusta ja koulutus
- rakennettu ympäristö
- teollinen tuotanto ja tuotantoketjut
- maatalous, elintarviketeollisuus, ruoka
- terveys, hyvinvointi ja kulttuuri
- energia-ala.

⁴ VOSE = Valtakunnallinen ammatillisten osaamistarpeiden ennakointi. VOSE on vuosina 2008 – 2012 Opetushallituksessa kehitetty osaamistarpeiden ennakointimalli.

⁵ <https://www.oph.fi/fi/palvelut/tietopalvelut/ennakointi/ennakointituloksia>

Hankkeen tulosaineisto muodostuu ilmasto-osaamisen kartoista, muutostarinoista (liiteaineisto osaamiskartoille) ja tulosesitteistä. Tulosesitteet koostuvat teemakohtaisista esitteistä (edellä mainittu 7 teemaa), ilmastotunteet -julkaisusta sekä hankkeen päätulokset ja suositukset -esitteestä. Hankkeen etenemisestä ja sen tuloksista on viestitty koko hankkeen ajan sen verkkosivuilla⁶

5. Ennakointiryhmien kokoukset ja niissä käsitellyt asiat

Toiminnan käynnistyessä vuonna 2017 kaikki yhdeksän ennakointiryhmää pitivät kaksi kokousta. Sen jälkeen kokousten määrä on ryhmittäin vaihdellut kahden ja viiden kokouksen välillä vuotta kohden. Keskimäärin ryhmät ovat koko kauden 2017–2020 aikana järjestäneet 12,8 kokousta (vaihteluväli ryhmittäin 11–15 kokousta/kausi). Pääsääntöisesti jäsenillä on ollut mahdollisuus osallistua kokouksiin myös etäyhteyksien välityksellä ja keväästä 2020 alkaen kaikki ryhmät kokoustivat pandemiatilanteen vuoksi ainoastaan etäyhteyksillä.

Ennakointiryhmät ovat kokouksissaan käsitelleet monipuolisesti erilaisia koulutukseen ja työelämään liittyviä asioita. Läpi kauden ryhmien kokouksissa on esitelty ennakkoinnin perusprosessin välituloksia sekä prosessin päättyessä tulosten yhteenvetoja. Osassa ryhmistä on myös esitelty Vose-hankkeiden sekä ILO-ilmasto-osaaminen -hankkeen tuloksia. Monet ennakointiryhmät ovat yhdistäneet kokouksiinsa vierailuja koulutusorganisaatioihin ja yrityksiin sekä muihin työorganisaatioihin. Kokouksissa on myös kuultu eri aihepiirien asiantuntijoita. Kokouksissa on myös käsitelty ennakointiryhmien laatimia aloitteita ja vastaavia, joita ryhmät tuottivat kauden aikana 16 kappaletta (ks. Luku 2.3).

6. Viestintä ja tiedotus 2017 – 2020

Opetushallitus on laatinut OEF:lle viestintäsuunnitelman. Opetushallituksen viestintäyksikkö on tukenut OEF:n käytännön toiminnan organisoinutta ennakointiyksikköä viestinnän suunnittelussa ja toteuttamisessa.

Osaamisen ennakointifoorumin ulkoisesta viestinnän pääasiallisina kanavina ovat olleet Opetushallituksen verkkosivut sekä vuonna 2018 perustetut Twitter- ja Facebook-tilit⁷. Verkkosivut ovat koostuneet Osaamisen ennakointifoorumista ja sen toiminnasta kertovasta sivusta sekä Ennakointituloksia-osiosta⁸, johon on nimensä mukaisesti koottu tuotettuja ennakointituloksia. Jälkimmäinen sivu uusittiin käyttäjäystävällisemmäksi sivustoksi vuoden 2020 loppupuolella. Osaamisen ennakointifoorumista ja sen tuottamista tuloksista on julkaistu Opetushallituksen sivuilla useita uutisia, tiedotteita ja blogikirjoituksia. Niitä on myös jaettu sosiaalisen median tileiltä sen lisäksi, että tilejä on käytetty muuhun ennakointi- ja OEF-aiheisen tiedon levittämiseen. OEF-kauden päättyessä Facebook-tilillä oli noin 440 ja Twitter-tilillä oli noin 1 800 seuraajaa. Joulukuussa 2020 toteutettiin OEF:n tuloksia esille nostava maksullinen somekampanja, jonka tuloksena mm. verkkosivuille saatiin vajaat 2 000 uutta kävijää.

⁶ <https://www.oph.fi/fi/palvelut/ilo-ilmasto-osaaminen-0>

⁷ Twitter <https://twitter.com/OEFoorumi> ja Facebook <https://www.facebook.com/OEFoorumi>. Tunniste #OEFoorumi

⁸ <https://www.oph.fi/fi/palvelut/tietopalvelut/ennakointi/ennakointituloksia>

Vuonna 2018 tuotettiin OEF:sta kertova esite, jota jaettiin niin painettuna kuin verkkoversionakin. Esite julkaistiin suomeksi, ruotsiksi ja englanniksi. Lisäksi kaikilla kolmella edellä mainitulla kielellä tuotettiin lyhyt OEF:sta kertova diasarja. Nämä esittelymateriaalit ovat olleet saatavilla verkkosivuilta⁹.

Opetushallituksen asiantuntijat ovat käyneet esittelemässä Osaamisen ennakointifoorumia ja sen tuottamia ennakointituloksia lukuisissa eri tilaisuuksissa erilaisille kohderyhmille.

Varsinkin ennakointifoorumin toimikauden alussa ohjausryhmän sihteerit vierailivat useissa ennakointiryhmissä kertomassa meneillään olevista ajankohtaisista ammatilliseen koulutukseen ja korkeakoulutukseen liittyvistä kehittämishankkeista. Esimerkiksi korkeakoulujen ohjaus ja sen kehittäminen kiinnosti ryhmiä.

Myös ennakointiryhmät ovat jakaneet tausta- ja sidosryhmilleen tietoa OEF:sta ja sen tuottamista tuloksista. Esimerkiksi majoitus-, ravitsemis- ja matkailupalveluiden ennakointiryhmä määritteli ryhmälle keskeisimmät viestinnän kohderyhmät, laati koosteen tuotetuista ennakointituloksista ja toimitti sen kohderyhmilleen. Toteutus vastuutettiin ryhmän jäsenten kesken. Ennakointiryhmä toteutti myös jälkiseurannan, jossa tuloskoosteen vastaanottajilta kysyttiin tiedon hyödynnettävyydestä ja hyödyntämisestä.

OEF:n sisäisessä viestinnässä käytettiin sähköpostia. Lisäksi mm. tiedostojen jakelua sekä säilyttämistä varten ohjausryhmällä oli käytössään Tiimeri-työtila ja Ennakointiryhmillä Eduuni-työtila. Eduuni-työtilaan oli ennakointiryhmien lisäksi pääsy niiden asiantuntijaverkostoilla sekä ohjausryhmällä. Kokouksien ja muiden tilaisuuksien järjestämisessä OEF käytti koronapandemiatilanteen vuoksi keväästä 2020 alkaen Teams-alustaa fyysisten tapaamisten sijasta.

7. Toimikauden 2017 – 2020 arviointi

Osaamisen ennakointifoorumin toimikauden alussa ohjausryhmä perusti ennakointijaoksen miettimään, miten ulkoinen arviointi olisi paras toteuttaa. Arvioinnin toteuttajaksi valikoitui Owl Group Oy. Arvioinnin loppuraportti valmistui joulukuussa 2021.

Osaamisen ennakointifoorumin (Oef) ulkoinen arviointi käynnistyi elokuussa 2018 ja on jatkunut koko ennakointifoorumin kuluvaan toimikauteen eli vuoden 2020 loppuun. Ulkoisen arvioinnin on toteuttanut Owl Group Oy. Arvioinnin tehtävänä on ollut arvioida Osaamisen ennakointifoorumin työn tuloksia suhteessa sille annettuihin tehtäviin, työskentelyn tehokkuutta, taloudellisuutta ja laatua suhteessa tuloksiin sekä ennakointiprosessin käytännön toteutusta. Arvioinnin tehtävänä on ollut tuottaa Osaamisen ennakointifoorumin arviointisuunnitelma ja toteuttaa Oef:n ulkoinen arviointi kehittävän arvioinnin periaatteella. Tehtävänä on myös tuottaa arvioinnin tulosten perusteella ehdotuksia siitä, miten toimintaa voitaisiin kehittää. Ulkoisen arvioinnin osana esitetään ehdotus itsearviointille tulevalle kaudelle 2021– 2024.

Loppuraportissa Owl esittää suosituksina (liite 3), että

1. Koko ennakointifoorumille asetetut tavoitteet tulisi kirjata ja viestiä selkeästi, jotta ne kuvaavat konkreettisemmin tavoitteita ja sitä, mihin sillä pyritään vaikuttamaan.

⁹ Esittelymateriaalit on poistettu verkkosivuilta OEF-kauden 2021 – 2024, koska niissä oleva tieto on vanhentunut. Uutta kautta varten laaditaan uudet esittelyaineistot.

2. Ennakointiryhmien tavoitteita tulee konkretisoida seuraavalle toimikaudelle ja ennakointiryhmän toimintaa tulee johtaa näiden tavoitteiden kautta.
3. Alueellisen ennakoinnin toimijoiden roolia tulisi vahvistaa Oef:n rakenteissa. Maakunnalliset ennakointiverkostot tulisi nivoa paremmin yhteen asiantuntijuuden hyödyntämiseksi.
4. Jäsenten nimityksissä tulisi varmistaa, että asiantuntemus vastaa toimialoja ja tavoitteita. Lähtökohtana nimityksissä tulisi olla, että asiantuntijuutta hyödynnetään tarkoituksenmukaisesti, jotta tehtävät voidaan toteuttaa eri toimialojen tarpeet huomioiden.
5. Puheenjohtajien valintaprosessia tulisi uudistaa. Puheenjohtajan valinnassa keskeistä tulisi olla kyky ottaa laaja-alaisen ryhmän eri toimijat ja intressit huomioon, sekä mahdollisuus sitoutua ja panostaa tehtävään.
6. Ennakointifoorumin ohjaus- ja organisointimallia sekä siihen liittyviä vastuita tulisi selkeyttää: Kuvattava selkeämmin tehtävät, roolit ja vastuut niin sihteerien, puheenjohtajien, asiantuntijoiden kuin ennakointiryhmän jäsenten osalta, kuin myös ENFO:n jäsenten osalta, joilla on edustajia ennakointiryhmissä. Myös taustaorganisaatioiden roolia avattava osana kokonaisuutta.
7. Ennakointiryhmien tehtävänä olevaa aloitteiden ja suositusten antamista tulee edistää siten, että aloitteiden ja suositusten prosessi kuvataan selkeämmin ja seuranta tehdään myös tulevassa mahdollisessa johtamisrakenteessa täsmällisemmin.
8. Ennakointiryhmien johtamisen käytäntöjä tulisi vahvistaa. Huomiota on kiinnitettävä myös entistä enemmän työskentelytapojen mielekkyyteen, jotta eri toimijat sitoutuvat toimintaan laaja-alaisissa ennakointiryhmissä. Ennakointifoorumin toiminnassa tulisi määritellä tarkemmin se, miten jäsenten sitoutuneisuutta seurataan, ja toteuttaa tarkoituksenmukaiset jäsenten vaihdokset jouhevammin.
9. Opetus- ja kulttuuriministeriön tulisi yhdessä Opetushallituksen kanssa arvioida viestinnän kokonaisresursointi uudelleen tulevan toimikauden alussa.
10. Ennakointiryhmien ja Oef:n viestinnän suunnittelua tulisi edelleen kehittää. Myös ennakointiryhmien jäsenten omaa viestintää tulisi tukea ja vahvistaa.
11. Ennakointiprosessissa tulee huomioida, että prosessi ohjaa toimintaa koko kauden ajan. Ennakointiprosessi tulisi kytkeä ennakointiryhmien työhön ohjaavammin, vaikka ennakointiryhmille tuleekin jäädä liikkumavapautta toteuttaa tehtäviensä. Prosessin tulisi pitää sisällään esimerkiksi systemaattisemman mallin, jolla tunnistetaan mahdolliset ennakointitulosten aukkokohtat, ja täydentämiskeinot joko osana ennakointiryhmien työtä tai erillishankkeina.

Arvioinnin väli- ja lopputuloksia käsiteltiin ohjausryhmässä ja ennakointiryhmissä koko arviointiprosessin ajan. Lisäksi arvioinnilla ja sen havainnoilla oli merkittävä rooli ohjausryhmän, ennakointiryhmien puheenjohtajien, sihteereiden ja ennakointiasiantuntijoiden yhteistapaamisissa. Kauden aikana toimintaa kehitettiin arvioinnin tulosten perustella. Tulokset olivat myös keskeinen tietolähde ohjausryhmälle, kun se teki esityksensä uudesta OEF-kaudesta. Tavoitteena on huomioida arvioinnin suositukset kauden 2021–2024 toiminnan organisoinnissa ja edelleen kehittämisessä.

Arviointiraportit löytyvät Opetushallituksen verkkosivuilta.

Liite 1 Osaamisen ennakointifoorumin ennakointiryhmän aloiteprosessi

Taustaa

Ennakointituloksiin perustuvien koulutuksen kehittämistä koskevien aloitteiden kuten suositusten ja ehdotustenkin tekeminen ja niiden etenemisen seuranta ovat yksi tulevan Osaamisen ennakointifoorumin ennakointiryhmien tehtävistä. Aloiteoikeutta pidetään tärkeänä niin ennakointiryhmissä kuin ryhmien taustaorganisaatioissakin. Aloitteiden lisäksi ennakointiryhmät voivat myös tehdä suosituksia ja ehdotuksia tärkeänä pitämistään asioista. Suositukset ja ehdotukset voivat olla aloitteita enemmän tiedotusluonteisia. Opetushallitus suunnittelee ja organisoii ennakointiryhmien ennakoitityön.

Ennakointiryhmälle aloitteen tekeminen on aina aikaa ja työtä vaativa prosessi. Ryhmän onkin huolehdittava siitä, ettei valmistelu jää pelkästään puheenjohtajan ja/tai varapuheenjohtajan vastuulle tai että työ joudutaan tekemään OPH-vetoisesti, sihteerien tai ennakointiasiantuntijoiden toimesta. Näin voi käydä, jos aloitetta ei ehditä kokouksissa käsitellä kunnolla. Mikäli kommentointi hoidetaan sähköpostilla, tekstin lisäykset ja korjaukset voivat johtaa kaikkia kuormittavaan sähköpostitulvaan. Digitaalisten työskentelyalustojen hyödyntäminen kommentoinnissa helpottaa tätä haastetta, mutta edellyttää sitä, että käytössä on kaikille helppokäyttöinen ja hyvin organisoitu alusta, josta asiakirjat on helppo löytää ja niiden käsittely on käyttäjäystävällistä.

Aloiteprosessi voidaan jakaa esimerkiksi seuraaviin kokonaisuuksiin:

- ennakointituloksista virinnyt idea aloitteeksi
- aloitteen laatiminen ennakointiryhmässä
- aloitteen kohdentaminen oikealle taholle käsittelyä varten
- aloitteen etenemisen seuranta
- aloitteen vaikuttavuus (tehdyt toimenpiteet ja niiden vaikutukset)

Tässä dokumentissa on kuvattu aloiteprosessin yleisiä reunaehtoja, jotta ennakointiryhmät voivat suunnitella mahdollisia aloiteprosessejaan näiden periaatteiden mukaisesti. Ennakointiryhmien aloitteiden, suositusten ja ehdotusten prosessia on kuvattu kuviolla liitteessä 1.

Ennakointituloksista virinnyt idea aloitteeksi

Ennakointiryhmässä idea jalostaa ennakoinnista saatua tietoa aloitteeksi voi syntyä esimerkiksi kokouksessa käydyn (tai työpajassa /-joissa) keskustelun innoittamana. Aloite-ehdotus voi syntyä yhden tai useamman ennakointiryhmän jäsenen pohdinnan tuloksena. Ryhmän jäsenen tausta-organisaatio(t) ja/tai jotkin muut tahot, esimerkiksi yksittäiset yritykset, voivat myös ehdottaa aloitteen tekemistä, kun ne ovat huomanneet jonkin puutteen omalla toimialallaan tai alueellaan. Aloitteen valmistelussa on hyvä pohtia ainakin seuraavia kysymyksiä:

- mikä on aloitetta koskevan asian nykytila ja uudistustarve?
- onko vastaavaa asiaa käsitelty jollakin tapaa aiemmin?
- mitä pitäisi muuttaa?
- miten pitäisi muuttaa?
- millä muutosta perustellaan (faktat)?
- mikä on muutoksen tuoma lisäarvo?
- miten muutosten vaikutusta tulisi seurata ja arvioida?
- mihin toimijoihin muutos kohdistuu (esim. minkä tahon/tahojen pitäisi toimia aloitteen toteuttamiseksi, mikä taho on toimenpiteen lopullinen hyödynsaaja, keneen toimenpide vaikuttaa)?
- vaatiiko aloitteen toteuttaminen lainsäädäntömuutoksia?
- onko aloitteella kustannusvaikutuksia?

Aloiteprosessissaan ryhmän on tehtävä ”riskianalyysi”, jossa kartoitetaan mm. aloitteen merkittävyys ennakointiryhmän edustaman alan kannalta, aloitteen valmistelun vaatimat panostukset ja resurssit ryhmän jäseniltä ja muilta asiantuntijoilta. Lisäksi on hyvä tehdä arvio aloitteessa esitetyn

asian toteutumisen todennäköisyydestä ennen kuin toden teolla aloittaa valmistelutyön. Pystyykö ryhmä hoitamaan sille kuuluvat muut tehtävät? Onko aloite niin tärkeä, että se kannattaa tehdä? On siis hyvä miettiä aloitteen ja sen tekemisen panos-hyötysuhdetta ennen kuin aloitteen tekemiseen päätetään ryhtyä.

Aloitteen toteuttamisen vaikutukset olisi hyvä käydä läpi. Edellyttääkö aloitteen toteuttaminen:

- lisärahoitusta
- muutoksia korkeakoulujen koulutusvastuisiin
- muutoksia ammatillisen koulutuksen järjestämislupiin
- muutoksia ammatillisen koulutuksen ja korkeakoulujen ja rahoitusmalleihin
- muutoksia ammatillisten tutkintojen perusteisiin
- muutoksia jonkin koulutusalan tai -asteen opetuksen sisältöihin
- muutoksia lainsäädäntöön
- henkilökunnan lisäämistä
- uusia opetustiloja /-välineitä
- selvitystyötä (esimerkiksi työryhmä)
- virkamiestyönä hallinnossa tehtäviä muutoksia.

Aloitteen kohdentaminen oikealle taholle käsittelyä varten

Aloitteiden kohdentamisessa keskeistä on, että ne toimitetaan oikeille tahoille käsiteltäväksi ja tarvittaessa tiedoksi asiaan kuuluville muille tahoille. Ennakointiryhmä ei voi aina tietää, mille taholle aloite tulisi osoittaa. On myös mahdollista, ettei aloitetta voi suunnata millekään yksittäiselle taholle. Hallintolain (434/2003) mukaan viranomaisen tulee ohjata aloite oikealle taholle, jos se on toimitettu väärälle viranomaiselle.

Ennakointiryhmien aloitteet, suositukset ja ehdotukset tuodaan Osaamisen ennakointifoorumin ohjausryhmälle tiedoksi liitteineen. Asiakirjojen tulisi olla kaikkien luettavissa tietyssä paikassa, esimerkiksi OPH:n kotisivulla <https://www.oph.fi/fi/palvelut/osaamisen-ennakointifoorumi-oef> kuten nykyään.

Mahdollisia tahoja, joille ennakointiryhmät voivat suunnata aloitteita ovat esimerkiksi

- ministeriöt
- Opetushallitus
- Ammattiosaamisen kehittämissyhdystys AMKE ry
- Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto ARENE ry
- Suomen yliopistojen rehtorineuvosto UNIFI ry.
- ministerin esikunta
- Osaamisen ennakointifoorumin ohjausryhmä (vain ennakointifoorumin toimintaa koskevat aloitteet)
- yliopisto, ammattikorkeakoulu tai ammatillisen koulutuksen järjestäjä
- erilaiset tutkimus- ja kehittämisorganisaatiot

Aloitteen etenemisen seuranta

Kukin ennakointiryhmä seuraa omalta osaltaan aloitteidensa etenemistä. Seurannassa ne voivat hyödyntää esimerkiksi taustaorganisaatioidensa kontakteja päätöksentekijöihin. Ennakointiryhmät raportoivat ohjausryhmälle tekemiensä aloitteiden etenemisestä toimikauden puolivälissä ja toimikauden lopussa. Tarvittaessa aloitteiden seurannasta voidaan keskustella ohjausryhmän ennakointiryhmien puheenjohtajien, varapuheenjohtajien, sihteereiden ja ennakoinnin asiantuntijoiden yhteisissä tapaamisissa. Ennakointiryhmän edustaja(t) voivat tarvittaessa käydä ohjausryhmässä esittelemässä aloitteen seurannan tilannetta. Myös ohjausryhmän jäsenet voivat vieraila ennakointiryhmissä, jos heillä on sellaista seurantaan liittyvää tietoa, joka on tarpeen saattaa ennakointiryhmälle tiedoksi.

Kaikilta aloitteen vastaanottaneilta tahoilta, esimerkiksi ministeriöt, Opetushallitus, muut virastot, odotetaan vastausta, kun aloitetta niissä käsitellään. Tarvittaessa ennakointiryhmien edustajat voidaan kutsua keskustelemaan tehdystä aloitteesta aloitetta käsittelevän toimijan luo.

Aloitteen etenemistä voidaan tarkastella esimerkiksi seuraavalla tavalla:

- aloite on huomioitu/otettu käsittelyyn
- aloitteeseen liittyvä jatkovalmistelu on aloitettu
- päätetty, että aloite ei vaadi toimenpiteitä
- aloitteen käsittely on siirretty organisaation sisällä-toiselle osastolle
- aloitteen käsittely on siirretty toiselle organisaatiolle
- aloitteesta on konsultoitu toimijoita, joiden toimintaan se vaikuttaa
- aloitteen asia on vanhentunut prosessin aikana
- aloitteessa esitetty asia on toteutettu

Aloitteen merkitys (toimenpiteet, tulokset ja niiden vaikutukset)

- aloite toteutunut sellaisenaan
- aloite toteutunut muutettuna
- aloitteessa esitetyt toimenpiteet ovat vielä valmistelussa organisaatiossa, jonne aloite toimitettiin
- aloitteen toimenpiteiden valmistelu on siirretty toiseen organisaatioon
- aloitetta ei ole vielä otettu käsittelyyn

taloudellisten resurssien puute on estänyt aloitteen toteuttamisen

Ehdotuksia aloiteprosessin läpiviemisessä huomioitavaksi

Aloiteprosessin joustavoittamiseksi ja nopeuttamiseksi prosessissa olisi hyvä huomioida seuraavia hyväksi

- toimikauden alussa osana työsuunnitelmaa ennakointiryhmän tulee sopia menettelytavat, miten aloitteiden käsittely ryhmässä tapahtuu (myös sähköpostikäsittely)
- lähtökohtaisesti vastuu aloitteen sisällöstä on puheenjohtajalla ja/varapuheenjohtajalla
- ennakointiryhmän jäsenten tulee olla laajasti mukana valmistelussa
- ennakointiryhmän edustaja(t) voivat tarvittaessa käydä ohjausryhmässä esittelemässä aloitteen valmistelua ja etenemistä
- ennakointiryhmät voivat valmistella ja tehdä aloitteita myös yhdessä toisten ennakointiryhmien kanssa.
- ennakointiryhmän työsuunnitelmassa on määriteltävä, miten aloitteen eri vaiheet hyväksytään ryhmässä (esim. äänestykset, tarvittavat enemmistöt ja aloitteiden hyväksyminen kokousten välillä)
- aloitteen tulee edustaa koko ryhmän näkemystä, ei yksittäisen tahon mielipidettä
- alakohtaisissa kysymyksissä paras asiantuntemus on ennakointiryhmillä
- perustietojen antamisessa suositellaan käytettävän ennakointiryhmille tätä varten laadittua valmislomaketta. Aloitetta voi täydentää vapaamuotoisella liitteellä/liitteillä.

Hyvänä käytäntönä aloiteprosessin läpiviemiseksi voisi olla se, että ennakointiryhmästä valitaan väliaikainen työryhmä asiaa parhaiten tuntevista henkilöistä. Työryhmä luonnostelee aloitteen ja tarvittaessa pohtii, mille tahoille se tulisi suunnata.

1. Ennakointitiedosta syntyy idea aloitteeksi

Pohdintaan ja täsmennettäväksi:

- Mikä on aloitetta koskevan asian nykytila ja uudistustarve?
- Onko vastaavaa asiaa käsitelty jollakin tapaa aiemmin?
- Mitä pitäisi muuttaa?
- Miten pitäisi muuttaa?
- Millä muutosta perustellaan (faktat)?
- Mikä on muutoksen tuoma lisäarvo?
- Miten muutosten vaikutusta tulisi seurata ja arvioida?
- Mihin toimijoihin muutos kohdistuu (esim. minkä tahon/tahojen pitäisi toimia aloitteen toteuttamiseksi, mikä taho on toimenpiteen lopullinen hyödynsaaja, keneen toimenpide vaikuttaa)?
- Vaatiiko aloitteen toteuttaminen lainsäädäntömuutoksia?
- Onko aloitteella kustannusvaikutuksia?
- Aloitteen tekemisen edellyttämät resurssit suhteessa sen toteutumismahdollisuuksiin ja toteutumisesta saataviin hyötyihin

= ”Riskianalyysi”, panos-hyötysuhteen arviointi
=> Ennakointiryhmä päättää ennalta sovitun menettelytavan mukaisesti joko tehdä aloitteen tai hylätä ajatuksen

2. Aloitteen kohdentaminen, mille taholle/tahoille aloite suunnataan

Ennakointiryhmä selvittää tarkemmin, mikä taho aloitteen asiasta **päättää**.
Esimerkkejä mahdollisista aloitteen vastaanottajahoista:

- ministeriöt
- Opetushallitus
- Ammattiosaamisen kehittämissyhdystys AMKE ry
- Ammattikorkeakoulujen rehtorineuvosto ARENE ry
- Suomen yliopistojen rehtorineuvosto UNIFI ry.
- ministerin esikunta
- Osaamisen ennakointifoorumin ohjausryhmä
- yliopisto, ammattikorkeakoulu tai ammatillisen koulutuksen järjestäjä
- erilaiset tutkimus- ja kehittämisorganisaatiot
- jne.

3. Aloitteen laatiminen

- Aloitteen ”sanoman” kirkastaminen

- Perustelut/tausta
- Kuka/ketkä kirjoittavat aloitteen?
- Aikataulusta sopiminen => Valmiin aloitteen hyväksyminen ennakointiryhmässä ennalta sovitun menettelyn mukaisesti

4. Aloitteen toimittaminen eteenpäin

- Aloitteen toimittaminen toimenpiteitä varten vastaanottajatahon kirjaamoon tai vastaavaan sekä tarvittaessa yksittäisille henkilöille

LISÄKSI

- Aloitteen toimittaminen ohjausryhmän sihteereille
- o ohjausryhmäkäsittely
- o aloite julkaistaan OPH:n verkkosivuilla

5. Aloitteen etenemisen seuranta

Ennakointiryhmän tehtäviin kuuluu sen tekemien aloitteiden etenemisen seuranta

Näkökulmia:

- aloite on huomioitu/otettu käsitteilyyn
- aloitteeseen liittyvä jatkovalmistelu on aloitettu
- päätetty, että aloite ei vaadi toimenpiteitä
- aloitteen käsittely on siirretty ministeriöissä (tai jossain muussa organisaatiossa) toiselle osastolle tms.
- aloitteen käsittely on siirretty toiselle organisaatiolle
- aloitteesta on konsultoitu toimijoita, joiden toimintaan se vaikuttaa
- aloitteen asia on vanhentunut prosessin aikana
- aloitteessa esitetty asia on toteutettu.

Aloitteen seurannasta voidaan keskustella ohjausryhmän ja ennakointiryhmien kesken ohjausryhmän ja ennakointiryhmien kokouksissa (vierailut puolin ja toisin) tai yhteistapaamisissa.

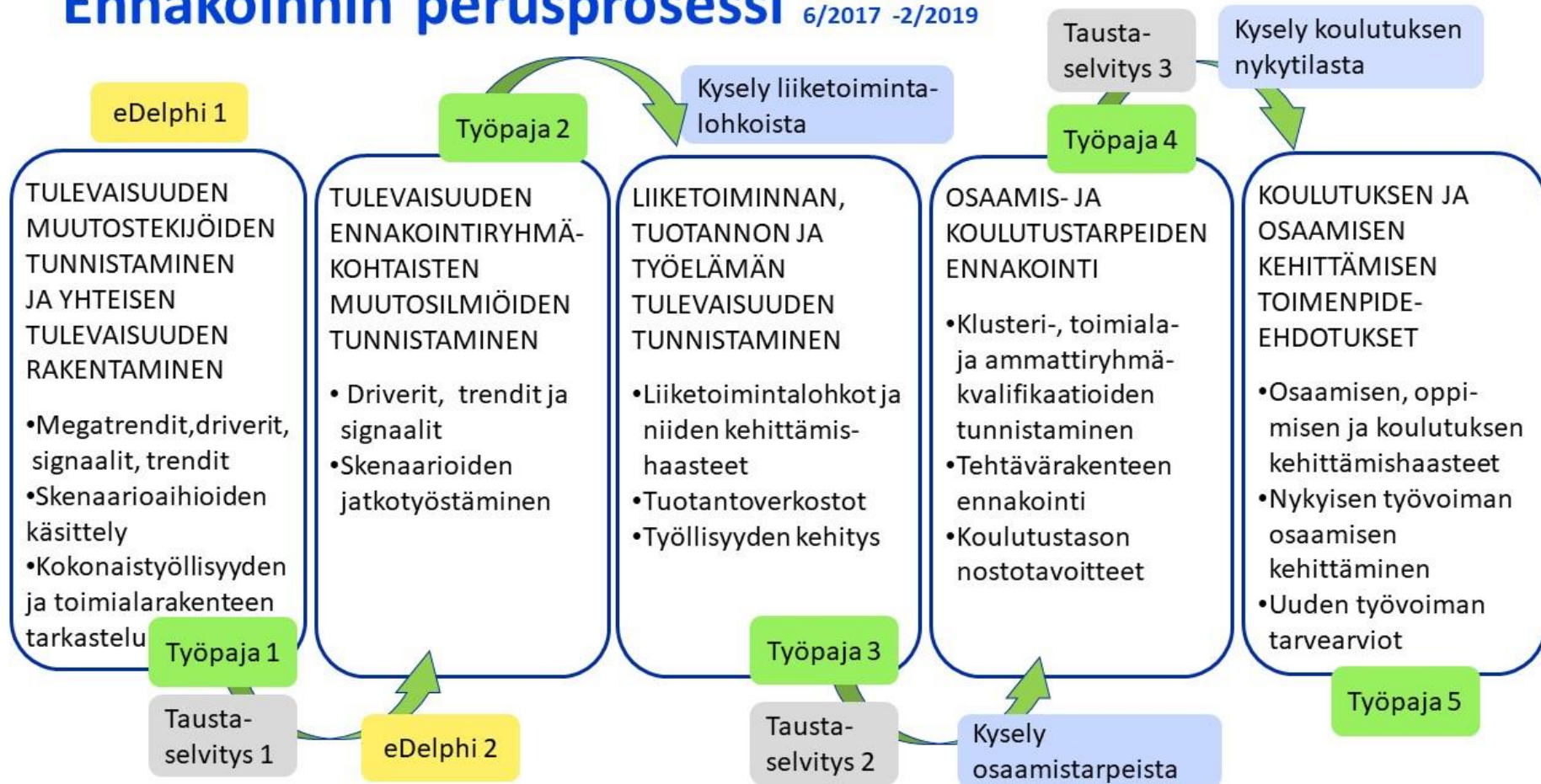
Ennakointiryhmät raportoivat ohjausryhmälle aloitteidensa etenemisestä kaksi kertaa vuodessa.

Liite 2. Ennakoinnin perusprosessi

Liite 2. Ennakoinnin perusprosessi

Ennakoinnin perusprosessi 6/2017 -2/2019

Liite 3. Arvioinnin suositukset

Liite 3. Arvioinnin suositusten tiivistelmä ja vastuutahot

Suosituksat on jaoteltu seuraaviin kokonaisuuksiin a) Tavoitteiden ja tehtävien selkeys, b) Kokoonpano ja nimityskäytännöt, c) Ohjaus ja seuranta, d) Viestintä ja viestinnän mahdollisuudet ja e) Ennakointiprosessi. Taulukossa esitetyt vastuutahot ja toimenpiteet ovat alustavia, eli niitä tulisi tarkastella eri toimijoiden omista rooleista käsin.

Suositus	Ohjausryhmä	Ennakointiryhmät	OKM	OPH
Tavoitteiden ja tehtävien selkeys (a)				
Suositus 1: Koko ennakointifoorumille asetetut tavoitteet tulisi kirjata ja viestiä selkeästi, jotta ne kuvaavat konkreettisemmin tavoitteita ja sitä, mihin sillä pyritään vaikuttamaan. Tehtävänä koulutuksen ja työelämän vuoropuhelu ei ole riittävän kuvaava kertomaan siitä, mihin toiminnalla pyritään.	Tavoitteiden muotoilu yhdessä OPH:n ja OKM:n kanssa. Tavoitteiden viestintä mm. omissa taustaorganisaatioissa.	Kauden aikana: Puheenjohtajien, sihteerien ja ennakointiasiantuntijoiden rooli korostuu tavoitteiden jatkuvassa viestinnässä.	Tavoitteiden muotoilu yhdessä OPH:n ja ENFO:n kanssa. Tavoitteiden viestintä läpi toimintakauden OKM:n hallinnon alla ja sidosryhmille.	Tavoitteiden muotoilu yhdessä OKM:n ja ENFO:n kanssa. Tavoitteiden viestintä läpi toimintakauden niin ennakointiryhmille, OPH:ssa sisäisesti kuin myös sidosryhmille.
Suositus 2: Ennakointiryhmien tavoitteita tulee konkretisoida seuraavalle toimikaudelle ja ennakointiryhmän toimintaa tulee johtaa näiden tavoitteiden kautta. (ks. jäsentelyehdotus raportista.)	Tehtävien muotoilu yhteistyössä OPH:n ja OKM:n kanssa. Tehtävien johtamisen seuranta ja arviointi.	Puheenjohtajien rooli korostuu tehtävien johtamisessa.	Tehtävien muotoilu yhteistyössä OPH:n ja ENFO:n kanssa.	Tehtävien muotoilu yhteistyössä OKM:n ja ENFO:n kanssa. Tehtävien viestintä, ohjaus, neuvonta sekä seuranta ja arviointi.
Kokoonpano ja nimityskäytännöt (b)				
Suositus 3: Alueellisen ennakoinnin toimijoiden roolia tulisi vahvistaa Oef:n rakenteissa. Maakunnalliset ennakointiverkostot tulisi nivoa paremmin yhteen asiantuntijuuden hyödyntämiseksi.	Osana ENFO:n tehtäviä ennakointifoorumin ohjauksessa ja ennakointiprosessin koordinoimisessa. Mahdollisesti ohjausryhmän kokoonpanossa.	Huomioitava ennakointiryhmien omassa viestinnässä ja kokouskäytännöissä (esim. etäyhteydet, vierailut, aineistojen hyödyntäminen).	Huomioitava valtakunnalliseen ja alueita koskevan päätöksenteon ja päätöksenteon valmistelun prosesseissa ja verkostoissa.	Huomioitava ennakointiprosessin suunnittelussa, Oef:n viestinnässä ja mm. nimityskäytäntöjä tarkennettaessa.
Suositus 4: Jäsenten nimityksissä tulisi varmistaa, että asiantuntemus vastaa toimialoja ja tavoitteita. Lähtökohtana nimityksissä tulisi olla, että asiantuntijuutta hyödynnetään tarkoituksenmukaisesti, jotta tehtävät voidaan toteuttaa eri toimialojen tarpeet huomioon. Jäsennimityksissä tulisi painottaa henkilön aktiivisuutta ja toimialojen tosiasiallista laajaa tuntemusta.	Nimityskäytäntöprosessia tarkistettaessa.	Asiantuntijoiden hyödyntämisessä osana tehtävien toteutusta.	Nimityskäytäntöprosessia tarkistettaessa.	Nimityskäytäntöprosessia tarkistettaessa ja toimeenpantessa. Uusien jäsenten nimityksissä.
Suositus 5: Puheenjohtajien valintaprosessia tulisi uudistaa. Puheenjohtajan valinnassa keskeistä tulisi olla kyky ottaa laaja-alaisen ryhmän eri toimijat ja intressit huomioon, sekä mahdollisuus sitoutua ja panostaa tehtävään.	Nimityskäytäntöprosessia suunniteltaessa.		Nimityskäytäntöprosessia suunniteltaessa.	Nimityskäytäntöprosessia suunniteltaessa ja toimeenpantessa. Tarvittavien muutosten tekeminen kauden aikana.

Liite 3. Arvioinnin suositukset

Suositus	Ohjausryhmä	Ennakointiryhmät	OKM	OPH
Ohjaus ja seuranta (c)				
Suositus 6. Ennakointifoorumin ohjaus- ja organisointimallia sekä siihen liittyviä vastuuta tulisi selkeyttää: Kuvattava selkeämmin tehtävät, roolit ja vastuut niin sihteerien, puheenjohtajien, asiantuntijoiden kuin ennakointiryhmän jäsenten osalta, kuin myös ENFO:n jäsenten osalta, joilla on edustajia ennakointiryhmissä. Myös taustaorganisaatioiden roolia avattava osana kokonaisuutta.	Toimintakautta suunniteltaessa ja toiminnan arvioinnissa ja seurannassa. Oman roolin tiedostaminen taustaorganisaation jäsenenä.	Tehtävien ja vastuiden toteutumisen tarpeenmukainen itsearviointi kauden aikana.		Toimintakautta suunniteltaessa ja toimeenpantaessa mm. käytännön ohjeistuksessa ja viestinnässä. Huomioitava myös uusien jäsenten nimityksissä.
Suositus 7. Ennakointiryhmien tehtävänä olevaa aloitteiden ja suositusten antamista tulee edistää siten, että aloitteiden ja suositusten prosessi kuvataan selkeämmin ja seuranta tehdään myös tulevassa mahdollisessa johtamisrakenteessa täsmällisemmin.	ENFO:n käsittelyprosessin kuvaaminen ja aloitteiden seurannan kytkeminen osaksi ohjausta. ENFO:n jäsenten mahdoll. oman roolin tiedostaminen aloitteiden kohderyhmänä.	Aloitteiden ja suositusten selkeä kohdentaminen. Milloin tarkoituksenmukaista, seuranta ja jäsenten oman roolin vahvistaminen aloitteiden eteenpäin viestinä.	Oman hallinnonalan aloitteiden ja suositusten käsittely ja prosessin tulosten viestiminen.	Tarvittava tuki ja ohjaus ennakointiryhmille. Opetushallitukselle kohdennettujen suositusten käsittely ja prosessin tuloksen viestiminen.
Suositus 8. Ohjausryhmän ja ennakointiryhmien yhteyttä ja vuorovaikutusta olisi hyvä vahvistaa. Tähän liittyvänä yhtenä vaihtoehtona voisi olla ennakointiryhmien puheenjohtajien kiertävä osallistuminen ENFO:n kokouksiin.	Prosessi suunniteltava ENFO:ssa. Esim. vierailevat puheenjohtajat kokouksissa yhteisten tilaisuuksien lisäksi. Taustaorganisaationa toimivien ENFO:n jäsenten ennakointiryhmien tilanneseuranta ennakointiryhmiin päin.	Prosessiin sisällytettävällä tavalla vuorovaikutus ENFO:n kanssa. Viestintä ENFO:n suuntaan mm. taustaorganisaation kautta.		Kuvataan malli, jolla myös OPH:n sihteerien, ennakointiasiantuntijoiden ja ENFO:n sihteerien kautta välitetään tietoa ryhmistä. Tarkennetaan myös tulevaan Oef:n itsearviointiprosessiin.
Suositus 9. Ennakointiryhmien johtamisen käytäntöjä tulisi vahvistaa. Huomiota on kiinnitettävä myös entistä enemmän työskentelytapojen mielekkyyteen, jotta eri toimijat sitoutuvat toimintaan laaja-alaisissa ennakointiryhmissä. Ennakointifoorumin toiminnassa tulisi määritellä tarkemmin se, miten jäsenten sitoutuneisuutta seurataan, ja toteuttaa tarkoituksenmukaiset jäsenten vaihdokset jouhevammin.	ENFO:n rooli ennakointiryhmien työn seurannassa (ml. omat taustaorganisaatioiden edustajien kuuleminen). Vuorovaikutusten paikkojen tunnistaminen.	Puheenjohtajien rooli osallistavien työtapojen suunnittelussa. Puheenjohtajien roolin vahvistaminen jäsenten osallistumisen seurannassa ja tarvittavien jäsenvaihdosten esittäminen.		Tarvittava tuki ja ohjaus ennakointiryhmille. Tarkennetaan myös tulevaan Oef:n itsearviointiprosessiin.
Viestintä ja viestinnän mahdollisuudet (d)				

Liite 3. Arvioinnin suositukset

Suositus	Ohjausryhmä	Ennakointiryhmät	OKM	OPH
Suositus 10. Opetus- ja kulttuuriministeriön tulisi yhdessä Opetushallituksen kanssa arvioida viestinnän kokonaisresursointi uudelleen tulevan toimikauden alussa.			Viestintäresurssin huomioiminen toimeksiannossa.	Viestinnän organisoinnin suunnittelu OPH:n sisällä. Resurssin varaaminen eri kohderyhmät huomioivaan tiedon muotoiluun.
Suositus 11. Ennakointiryhmien ja Oef:n viestinnän suunnittelua tulisi edelleen kehittää. Myös ennakointiryhmien jäsenten omaa viestintää tulisi tukea ja vahvistaa.	Osana ENFO:n tehtäviä viestinnän seuranta ja oma rooli taustaorganisaation edustajana.	Ennakointiryhmien jäsenten oman viestintätehtävän esillä pitäminen ja suunnittelu tarpeen mukaisesti (esim. viestintäsuunnitelman tarkentaminen kohderyhmien osalta ja toiminnan edetessä.	OKM:n sisäisen viestinnän vahvistaminen hallinnon alalla.	Tarvittava tuki ja ohjaus ennakointiryhmille. Esim. viestintäsuunnitelmapohja ennakointiryhmille täydennettäväksi kauden aikana, Oef:n viestintäsuunnitelmassa mm. kohderyhmien tarkempi yksilöiminen.
Ennakointiprosessi (e)				
Suositus 12. Ennakointiprosessissa tulee huomioida, että prosessi ohjaa toimintaa koko kauden ajan. Ennakointiprosessi tulisi kytkeä ennakointiryhmien työhön ohjaavammin, vaikka ennakointiryhmille tuleekin jäädä liikkumavapautta toteuttaa tehtäviensä. Prosessin tulisi pitää sisällään esimerkiksi systemaattisemman mallin, jolla tunnistetaan mahdolliset ennakointitulosten aukkokohtat, ja täydentämiskeinot joko osana ennakointiryhmien työtä tai erillishankkeina.	ENFO:n tehtävässä seurata ja arvioida mm. sitä, kuinka ennakointiprosessin päivitykset heijastuvat tavoitteisiin ja tuloksiin.	Puheenjohtajien, ennakointiasiantuntijoiden ja sihteerien yhteistyö ja toiminnan viestintä ennakointiryhmille. Prosessin kytkentä kokouskäytäntöihin.		Ennakointiprosessin suunnittelu toimintakaudelle. Osallistujien perehdytys ja jatkuva tavoitteiden viestintä (mitä varten, kenelle ja miten tietoa hyödynnetään). Riittävän tietopohjan tarjoaminen (esim. tietoa nykytilasta ja koulutusjärjestelmästä). Toiminnan seuranta ja ohjaus.